

Research Paper

Perceiving the Physical and Psychological Consequences of Child Marriage and Strategies Adopted by the Child Spouses

Mohammad Abbaszadeh ^{1*}, Mohammad Bagher Alizadeh Aghdam ², Bahareh Malekzadeh Dizaj Cheraghi ³

1. Professor of Sociology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

2. Professor of Sociology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

3. M.A student in Social science research, Tabriz University, Tabriz, Iran

Received: 2023/09/21

Revised: 2024/10/13

Accepted: 2024/11/01

Use your device to scan and
read the article online

DOI:

10.30495/jzv.2025.324
85.4072

Keywords:

ChildMarriage, Prematur
EMotherhood, Sexual
Violence, Patriarchy,
Suicide

Abstract

Introduction: Child marriage happens all over the world and it is not a newly emergent phenomenon. The new point in the child marriage is its various consequences and its impact on girls who have inevitably become victims of child marriage. In this regard, the present research aims to understand the physical and psychological consequences of child marriage and the strategies adopted by the child spouses.

Methods: The current research was conducted based on a qualitative method and phenomenological approach. The data were collected from 31 female students of Sufian district who had experienced under 15 year old marriage. The subjects were chosen through interviews and the purposeful sampling method. The validity of the findings was verified through member control and researcher self-monitoring methods.

Findings: With the incompleteness of the period of childhood and adolescence, which leads to the removal of the dramatic stage, the child faces a world of buried dreams, and the lack of socialization in Mead's view, and as a result, the lack of a coherent self-perception, causes the child's lack of independence and male domination. It stabilizes the children of spouses, dropping out of school, mother's child and being forced to play the role of mother are among the important consequences of early marriage.

Violence in sexual relations is an important consequence of the body that lack of awareness of sexual rights exposes children of spouses to violent sexual relations. Strategies adopted by children of spouses were investigated in six categories. The most important of them are divorce and suicide, which are the last solutions to escape from life that they did not choose.

Discussion: The results showed that the socialization process is very important in the childhood, adolescence and youth phases, and if it does not follow a normal way, it will leave negative consequences that solving their problems will be, not impossible, but very difficult. Therefore, it is necessary to prepare training courses at different micro, medium and macro levels from society to the families.

Conclusion: Since the development process starts from the family, an unhealthy socialization in the family leads to an inevitable unbalanced development at individual and social levels. Basically, the source of discrimination refers to this problem, especially the one-sided discrimination (discrimination against girls) which had a special reflection in the present research.

Citation: Abbaszadeh M, Alizadeh Aghdam M, Malekzadeh Dizaj Cheraghi B. Perceiving the Physical and Psychological Consequences of Child Marriage and Strategies Adopted by the Child Spouses. Quarterly Journal of Women and Society. 2025; 15 (60): 156-171

*Corresponding author: Mohammad Abbaszadeh

Address: Professor of Sociology, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

Tell: 09143182795

Email: m-abbaszadeh@tabrizu.ac.ir

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Extended Abstract

Introduction

Child marriage is a reality that formally or informally includes both under 18 year old girls and boys, but its negative effects are clearly observable among the girls. Child marriage is considered as a serious violation of human rights all over the world; a phenomenon that overshadows the rights of children and women to access the health, education, justice and equality, non-discrimination and a life free from violence and exploitation. These rights are mentioned in the Universal Declaration of Human Rights, the Convention on the Rights of the Child, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women as well as other international and regional documents regarding the human rights. According to the UNICEF report, despite "global" commitments to end the child marriage, in developing countries, except China, one out of every three girls gets married before eighteen and one out of every nine girls gets married before the age of fifteen (1).

Methods

The current research is conducted using a qualitative method and phenomenological approach. The field of study includes the female students of Sufian district, in Shabestar, in East Azerbaijan province. They were selected by a purposive sampling method and were interviewed with informed consent and observing other ethical considerations. Based on the saturation rule and the maximum variation, 31 people were selected as the sample of study. Each interview lasted about 50 minutes. After coding the text of the interviews from the recorded files, validation of extracted categories was tested through the member control and self-monitoring methods (2)

Results

The present research aimed to understand the physical and psychological consequences of child marriage and the strategies adopted by the child spouses. According to the interviews, the consequences of child marriage can be

divided into three categories: social consequences, physical consequences, psychological and emotional consequences.

Social consequences, as a harm, includes burying the dreams, early marriage and accepting the roles of mother and wife in adolescence, marginalizing a part of oneself, dreams, goals and desires of a person. According to Erikson's Psycho-Social Development Theory, the fifth stage of identity development is against being lost; in this stage, the teenager seeks to discover his/her independence so that the necessary support should be provided to meet their needs and achieve the desires. Another consequence of social harm, is decline of the dramatic stage. According to Mead, the dramatic stage is the beginning socialization. Removing this stage and separating the person from the childhood and suddenly entering the world of adulthood in the form of marriage is one of the main harms that afflicts the child spouses.

Lack of decision making right, as confirming the male domination, is another social consequence in which the child spouses cannot make any decisions. According to Bourdieu's Habitus, being marginalized and not expressing the opinions are institutionalized in the women and they have no rights in the family to express their own opinions. Dropping out of school, verbal violence of the husband, child mother or premature mother, which according to Mead, a mature mother is replaced by a dramatic mother, lack of knowledge about marital relations, fear of divorce, lack of social-intellectual maturity (premature immaturity) and lack of mutual understanding are found as other consequence of child marriage. Physical consequences of early marriage include third type of violence, which was mostly done by the husband's family, violence in sexual relations: dishonor of honor, genital system injury. The psychological and emotional consequences of child marriage include self-removal, despair of future, helplessness, experiencing hard situations, mental-nervous tension.

Some strategies adopted by the subjects include not accompanying the husband, believing in fate (which roots in the autocratic parenting style; women who obey their husbands and it is institutionalized in their minds, these women avoids thinking, reasoning and resort to the mysterious determinants for their destiny), revenge for the choices made, hatred of the mother, divorce, having unhealthy relationship and self removing. The adopted strategies were due to helplessness and not only they did not solve their problems, but also made much more problems for them. They adopted these strategies to escape from the unhealthy atmosphere; but without education, without skills, without self confidence; only with a world of regrets.

Discussion

The results showed that the socialization process is very important in the childhood, adolescence and youth phases, and if it does not follow a normal way, it will leave negative consequences that solving their problems will be, not impossible, but very difficult. Therefore, it is necessary to prepare training courses at different micro, medium and macro levels from society to the families.

Conclusion

Since the development process starts from the family, an unhealthy socialization in the family leads to an inevitable unbalanced development at individual and social levels. Basically, the source of discrimination refers

to this problem, especially the one-sided discrimination (discrimination against girls) which had a special reflection in the present research.

Conflicts of interest

This article is taken from the Master's thesis entitled " Understanding the lived experience of child marriage among female students of Sofian district" (Department of Sociology, University of Tabriz-Iran). This research is not in conflict with personal or organizational interests.

Funding

All financial resources and costs for research and publication of the article have been paid by the authors and no financial support has been received.

Authors' contributions

The article is an excerpt from a Master's thesis. The first author is Professor(supervisor). He is the responsible author; the Second author, is a Professor(Advisor), the third author is a student, she is a master's student in Social science research at University of Tabriz.

Keywords: Child Marriage, Premature Motherhood, sexual violence, patriarchy, suicide

مقاله پژوهشی

فهم پیامدهای جسمی و روانی کودک همسری و راهبردهای اتخاذی از سوی کودک همسران

محمد عباس زاده^{۱*}، محمدباقر علیزاده اقدم^۲، بهاره ملک زاده دیزج چراغی^۳

۱. استاد و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشکده حقوق و علوم اجتماعی-دانشگاه تبریز-تبریز-ایران

۲. استاد و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشکده حقوق و علوم اجتماعی-دانشگاه تبریز-تبریز-ایران

۳. دانشجوی ارشد پژوهش علوم اجتماعی-دانشکده حقوق و علوم اجتماعی-دانشگاه تبریز-تبریز-ایران

چکیده

هدف: ازدواج زودهنگام در همه نقاط جهان دیده می‌شود و پدیده‌ای نوظهور نیست. آنچه در رابطه با این موضوع نوظهور است، پیامدهای گوناگون و تاثیر آن بر دخترانی است که به ناچار قربانی کودک همسری شده‌اند، در همین راستا، این نوشتار با هدف فهم پیامدهای جسمی و روانی کودک همسری و راهبردهای اتخاذی از سوی کودک همسران انجام یافته است.

روش: این پژوهش بر اساس رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی صورت گرفت. اطلاعات از ۳۱ نفر از زنان و دانش‌آموزان دختر بخش صوفیان که تجربه ازدواج در سنین زیر ۱۵ سال را داشته‌اند، از راه مصاحبه با شیوه نمونه‌گیری هدفمند گردآوری شدند. اعتبار بخشی یافته‌های حاصله بر اساس روش‌های کنترل اعضا و خود بازبینی پژوهشگر بوده است.

یافته‌ها: با ناتمام ماندن دوره کودکی و نوجوانی که حذف مرحله نمایی را در پی دارد کودک با دنیایی از آرزوهای دفن شده رو به رو است و عدم جامعه پذیری مد نظر مید و در نتیجه نداشتن ادراک منسجم از خود باعث عدم استقلال کودک همسران شده و تحکم مردانه را بر کودک همسران تثبیت می‌کند، ترک تحصیل، کودک مادری و اجبار به ایفای نقش مادری از جمله پیامدهای مهم ازدواج زودرس است. خشونت در رابطه جنسی از پیامد مهم جسمی است که عدم آگاهی از حقوق جنسی، کودک همسران را در معرض روابط جنسی خشونت آمیز قرار می‌دهد. راهبردهای اتخاذی کودک همسران در شش مقوله بررسی شد. مهم‌ترین آنها طلاق و خودکشی است که راهکار آخر برای فرار از زندگی هست که خودشان انتخاب نکرده‌اند.

بحث: جامعه پذیری در دوران کودکی، نوجوانی و جوانی بسیار مهم است و اگر مراحل آن به درستی طی نشود، پیامدهای نامطلوبی بر جای می‌گذارد که اصلاح و یا تخفیف آن نه اینکه نشدنی بلکه بسیار سخت می‌نماید؛ بنابراین، شایسته است در سطوح گوناگون خرد، میانه و کلان از ساختار گرفته تا خانواده‌ها، آموزش‌های لازم داده شود.

نتیجه گیری: بستر توسعه در گام اول از خانواده شروع می‌شود؛ اگر در خانواده جامعه پذیری ناسالمی رخ دهد، توسعه نامتوازن در کلیه سطوح فردی و اجتماعی گریز ناپذیر خواهد بود. اصولاً سرچشمه تبعیض‌ها هم، مورد یاد شده است؛ بویژه تبعیض‌های تک ساحتی (تبعیض علیه دختران) که در این پژوهش نمودی خاص داشته است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۳۰

//تاریخ داوری: ۱۴۰۳/۰۷/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۱۱

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzv.2025.32485.4072

واژه‌های کلیدی:

کودک همسری، کودک مادری، خشونت جنسی، مردسالاری، خودکشی

* نویسنده مسئول: محمد عباس زاده

نشانی: استاد و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشکده حقوق و علوم اجتماعی-دانشگاه تبریز-تبریز-ایران.

تلفن: ۰۹۱۴۳۱۸۲۷۹۵

پست الکترونیکی: m-abbaszadeh@tabrizu.ac.ir

مقدمه

پژوهش، فهم پیامدهای جسمی و روانی کودک همسری و راهبردهای اتخاذی از سوی کودک همسران در بخش صوفیان است. و به گونه دقیق‌تر به این پرسش پاسخ داده خواهد شد که افراد درگیر با ازدواج زودهنگام در صوفیان با چه پیامدهایی مواجه می‌شوند و چه راهبردهایی برای مقابله با آن پیامدها اتخاذ می‌کنند؟

برای فهم بسترهای زمینه ساز موضوع یاد شده به نظر می‌رسد نظریه میداو در ادامه آن نظریه بورديو تا حد زیادی کارگشا باشد؛ مفاهیم پایه ای نظریه مید نقش بازی کردن و نقش پذیری است که با در نظر گرفتن ماهیتی پویا برای خود، مید زمان پیدایش و تکامل خود را از کودکی یعنی دوران اولیه اجتماعی شدن فرد و از راه تعامل او با دیگران پیرامونی اش در قالب نقش بازی کردن ساده، می‌بیند و به تدریج می‌آموزد که در این نقش بازی کردن و پس از آن نقش بر عهده گرفتن است که او می‌تواند زاویه دید، نقطه نظرات و حتی واکنش‌های احتمالی دیگران را نیز پیش بینی کرده و پس از تفسیر آنها، به ارائه واکنشی متناسب اقدام کند (۵). تا در گام نهایی مطابق انتظارات اجتماعی عمل کند (۶)، یعنی مطابقت دادن رفتار خود با اصول الگوهای از پیش تعریف شده است (۷).

در همین راستا به نظر بورديو از اساسی ترین آموخته‌های هر فرد در جریان جامعه پذیری، نقش‌های جنسیتی مناسب و شیوه‌های ایفای آن است. از نظر بورديو نوعی علیت چرخشی در نظام نابرابری جنسیتی جوامع مدرن وجود دارد، به گونه‌ای که ساختارهای عینی اجتماعی باورهای فردی را شکل می‌دهند و افراد بر پایه این باورها به گونه‌ای عمل می‌کنند که نظم اجتماعی جنسیتی تقویت شده (۸) و فرد رفتارهای خود را از راه لنز جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند مشاهده کرده و اعمال و سخنان خود را بر مبنای الگوهای هنجاری و استانداردهای تعیین شده به وسیله جامعه ارزیابی کند (۶). بورديو در کتاب سلطه مذکر ۲ از اثر پیگمالیون ۳ حرف زده است که هرچه انتظارات و توقعات نسبت به توانایی و مهارت می‌ب کم‌تر شود، آنها نیز باورشان را نسبت به خود کم‌تر می‌کنند. می‌ب فکر می‌کنند اگر دیگران باور دارند که آنها نمی‌توانند و یا قدرت انجام کاری را، تصمیمی را ندارند پس لابد حق با آنهاست. اثر پیگمالیون به حالتی اطلاق می‌شود که عملکرد فرد تحت تأثیر انتظارات دیگران قرار می‌گیرد.

بورديو باز تولید نابرابری جنسیتی را با مفهوم عادت واره و میدان مطرح می‌کند. عادت واره نوعی تربیت یافتگی اجتماعی از سنخ

کودک همسری واقعی است که به شکل رسمی یا غیررسمی هم دختران و هم پسران زیر هجده سال را در بر می‌گیرد، اما به‌طور مشخص تأثیرات منفی آن بر دختران به مراتب بیش‌تر مشاهده شده است. ازدواج کودکان نقض جدی حقوق بشر در سراسر جهان است. پدیده‌ای که حقوق کودکان و زنان را برای دسترسی به بهداشت، آموزش، عدالت و برابری، عدم تبعیض و زندگی عاری از خشونت و استثمار تحت الشعاع قرار می‌دهد. این حقوق مذکور در اعلامیه جهانی حقوق بشر، کنوانسیون حقوق کودکان، کنوانسیون رفع تمامی اشکال تبعیض علیه زنان و هم‌چنین، سایر اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشر قید شده است.

بر مبنای گزارش یونسف با وجود تعهدات تقریباً “جهانی” به پایان دادن ازدواج کودکان، در کشورهای در حال توسعه به استثنای چین، از هر ۳ دختر یکی قبل از هجده سالگی و از هر ۹ دختر یکی قبل از سن پانزده سالگی ازدواج می‌کند (۱).

نگاهی به آمار رسمی ثبت احوال کشور، تأییدی بر این مدعاست، مطابق با آخرین گزارش مرکز آمار ایران از زمستان سال ۱۴۰۰ تا آخر پاییز سال ۱۴۰۱ دست کم ۲۷ هزار و ۴۴۸ مورد ازدواج دختران زیر ۱۵ سال در نقاط گوناگون ایران به وقوع پیوسته است (۳). اگرچه این روند از سال ۹۶ شکل نزولی پیدا کرده بود ولی از سال ۹۸ به همان روال قبلی بازگشت و صعودی شد. این در حالی است که آمار مذکور تنها مربوط به ازدواج‌های ثبت رسمی شده در سازمان ثبت احوال کشور است و به گفته کارشناسان اغلب ازدواج کودکان ثبت نشده و همین امر منجر به نبود آمار دقیق در این حوزه می‌شود. بیش‌تر زنان کودک همسر در همان سنین پایین مادر می‌شوند و طبق آخرین اعلام سازمان ثبت احوال در اردیبهشت ۱۴۰۱، در سال ۱۴۰۰ دست کم ۶۹ هزار و ۱۰۳ نوزاد از مادران گروه سنی ۱۰ تا ۱۹ ساله متولد شدند و هزار و ۴۷۴ نوزاد از مادرانی در بازه سنی ۱۰ تا ۱۴ سال متولد شده اند (۳).

آمار ازدواج در ۱۰ ماهه اول سال ۱۴۰۰، در استان آذربایجان شرقی ۸۲۰۲ که تعداد ازدواج‌های شهرستان شبستر ۶۹۸ مورد بوده که این تعداد در مدت مشابه سال گذشته ۶۸۳ مورد بوده است. از این تعداد ۵۸ فقره ازدواج در سنین ۱۰ تا ۱۴ ساله اتفاق افتاده و ۲۴۱ فقره ازدواج در سنین ۱۵ تا ۱۹ ساله اتفاق افتاده و بیش‌ترین کودک همسری در بخش صوفیان بوده است (۴). پژوهشگر، در مدارس دخترانه بخش صوفیان به عینه کثرت پدیده کودک همسری را مشاهده کرده است. از این رو، هدف این

ذوق و سلیقه است که به عاملان اجتماعی این امکان را می‌دهد که روح قواعد، آداب، جهت‌ها، ارزش‌ها، روش‌ها و دیگر امور حوزه (میدان) خاص خود (میدان علمی، اقتصادی، ورزشی، هنری، سیاسی و ...) را در یابند، درون آن پذیرفته شوند، جا بیفتند و منشاء اثر گردند (۹). اولین برخورد انسان با محیط و تشکیل طرح واره‌ها در خانواده اتفاق می‌افتد در خانواده‌های پدر سالار، زنان مردسالاری و تحت امربودگی را به‌منزله جزئی از ساختار زندگی پذیرفته‌اند. در ذهن زنان، تصویری یکدست از استبداد رأی مرد در خانواده ایجاد و نهادینه شده است. سبک فرزندپروری در این‌گونه خانواده‌ها مستبدانه است که در آن والدین انتظار اطاعت مطلق و دقیق دارند، و برای رسیدن به اهداف، از روش تنبیه استفاده می‌کنند. در این نوع خانواده‌ها فقط یک نفر (دیکتاتور) تصمیم می‌گیرد، هدف تعیین می‌کند، راه نشان می‌دهد، با پدری ترس‌آور به عنوان قوی‌ترین فرد خانواده، گونه‌ای از شخصیت پیدا می‌کند که موسوم به استبدادی است. این نوع شخصیت به گونه‌ای با انتظارات و اعتقادات فرد برای کنترل رویدادهای محیطی و جایگاه مهار ارتباط پیدا می‌کند. بدین صورت که این افراد سبک‌شناختی ویژه‌ای به‌کار می‌گیرند و بطور اخص از درون‌نگری، تأمل و تعقل، اندیشه، تفکر و خیال‌پردازی پرهیز می‌کنند و به عوامل و تعیین‌کننده‌های اسرارآمیز برای سرنوشت آینده باور دارند (۱۰).

حال با لحاظ نظریه مید و بورديو، می‌توان گفت براساس نظریه اریکسون که به رشد طی دوران زندگی پرداخته است، سن ۱۱ تا ۱۸ سالگی هنوز هویت کودک شکل نگرفته است و ممکن است امروز دارای گرایشی باشد و با یک اختلاف ۱۸۰ درجه‌ای در چند سال بعد دارای گرایش دیگری شود. بر همین اساس نمی‌توان از یک نوجوان در این سن انتظار داشت که حتی از نظر اخلاقی و اجتماعی مصلحت خود و جامعه را تشخیص دهد (۱۱)؛ به فراخور موضوع یعنی این اینکه کودک همسران در بازه سنی مورد بررسی (زیر ۱۵ سال) ثبات لازم را در فهم وضعیت خود و جامعه خود را ندارند.

لطفی‌مطالعه‌ای با عنوان «پیامدهای سلامتی ازدواج زود در زنان» انجام داده است. یافته‌ها نشان داده افرادی که ازدواج زودرس داشته‌اند، معمولاً پیامدهایی چون حاملگی و زایمان زودرس، افزایش تعداد فرزندان، بیماری ایدز، مرگ و میر در مادر نوجوان باردار و در حین زایمان، افزایش ابتلا به بیماری‌های مقاربتی، افزایش مرگ نوزاد، آنمی، پره اکلمپسی، افزایش خونریزی‌های زایمانی و بعد از زایمان، فیستول‌های ۳

ممایی، زایمان سخت و طولانی، انزوای اجتماعی، افسردگی، خودکشی و همسرکشی دارد (۱۲).

کامیل احمدی در پژوهشی با تمرکز بر بررسی میزان شیوع ازدواج و طلاق کودکان در ایران، پیامدهای کودک همسری را: خشونت، طلاق و کودک بیوگی، ترک تحصیل، عدم رضایت از ازدواج، مشکلات سلامت روان، مشکلات حین زایمان مثل درد شدید و زخم پارگی ۴ می‌باشد (۱۳).

خضری و دیگران در مطالعه‌ای با عنوان "کودکی ازدست‌رفته و تجربه خشونت به‌مثابه سیمای زندگی: مطالعه ازدواج‌های زودهنگام زنان شهرستان بهار" پیامدهای منفی ازدواج زودهنگام همچون ترک تحصیل، بارداری ناخواسته، درد شدید به هنگام زایمان، سقط کودک جنین، فرار از منزل، طلاق و بیوگی و اقدام به خودکشی را به همراه داشته است (۱۴).

دپلی‌گودا۵ در پژوهشی با عنوان "ارتباط بین ازدواج کودکان و نتایج بهداشت باروری و استفاده از خدمات: یک مطالعه چند کشوری از جنوب آسیا" ازدواج کودکان پیامدهایی مانند زایمان سریع، عقیم‌سازی زنان، عدم استفاده از روش‌های پیشگیری از بارداری قبل از اولین زایمان، بارداری ناخواسته و استفاده ناکافی از خدمات بهداشتی مادر را در پی دارد. افزون بر این، زنانی که در اوایل نوجوانی یا کودکی ازدواج کرده‌اند، در مقایسه با زنانی که در اواسط نوجوانی ازدواج کرده‌اند، تمایل بیشتری به بیش‌تر پیامدهای منفی نشان می‌دهند (۱۵).

آیوشی‌ماهاجان۶ در پژوهشی با عنوان "ازدواج کودکان و آثار، پیامدهای آن بر کودک دختران" که در هند انجام داد پیامدهای کودک همسری همچون خشونت خانگی، مشکلات بارداری و موارد مرگ مواجه می‌شوند. دخترانی که کمتر از ۱۵ سال سن دارند، بیش‌تر از زنانی که در ۲۰ سالگی هستند در معرض مرگ در هنگام زایمان هستند. عروس‌های کودک اغلب علائم و نشانه‌های سوء استفاده جنسی و استرس، احساس ناامیدی، درماندگی و افسردگی شدید را نشان می‌دهند (۱۶).

شرا‌الناکيب۷ در پژوهشی با عنوان "بررسی پیامدهای ازدواج کودکان در میان پناهندگان سوری مقیم جنوب لبنان: یک مطالعه مقطعی" پیامدهای ازدواج کودکان را شکاف میان سلامت جنسی و باروری در میان عروس‌های کودک، مانند سطوح پایین آگاهی از خطرات فرزندآوری زودهنگام و تولدهای نزدیک و هم‌چنین، نرخ بالای تولدهای زودرس و چندقلو ذکر شد (۱۷).

هدف از واکاوی پژوهش‌های پیشین در این است که از تکرار در پژوهش‌ها جلوگیری شود و پژوهش‌های جدید مفاهیم جدیدی را مطرح و یا از نقطه‌نظر خاصی مسئله را بررسی کنند. این پژوهش به دنبال واکاوی این پدیده با تمرکز بر عامل فرهنگی از راه مصاحبه‌های عمیق با دخترانی که در کودکی ازدواج کرده‌اند، بوده است.

به نظر می‌رسد از نتایج پژوهش‌های قبلی فقط چند مفهوم در ارتباط با موضوع پدید آمده است. این امر پژوهشگرین را بر این امر واداشته است که با عمق بیش‌تر و با حضور در میدان‌های گوناگون، بتوانند مفاهیم نوظهور جدیدی با پشتوانه بنیان نظری در ارتباط با موضوع کودک همسری شناسایی کنند؛ چیزی که می‌تواند برای علاقمندان به مطالعه در این حوزه تا حد قابل قبولی نوآوری داشته باشد

روش پژوهش و ابزار پژوهش

این پژوهش با رویکرد کیفی از نوع پدیدارشناسی بوده و میدان مورد مطالعه، زنان، که اکثراً دانش آموزان دختر منطقه صوفیان واقع در استان آذربایجان شرقی از توابع شبستر بوده است که به روش نمونه گیری هدفمند (ازدواج زیر ۱۵ سال) انتخاب شده و با رضایت آگاهانه و رعایت سایر ملاحظات اخلاقی، مورد مصاحبه قرار گرفتند. تعداد نمونه بر اساس قاعده اشباع با لحاظ قاعده حداکثر واریاسیون، ۳۱ نفر بوده است. پس از کدگذاری متن مصاحبه‌ها که هرکدام به طور میانگین، ۵۰ دقیقه به طول انجامیده بود، از روی فایل‌های ضبط شده، اعتبار بخشی مقولات استخراجی از راه روش‌های، کنترل اعضا و خود بازبینی پژوهشگر ۲ انجام پذیرفت (۲).

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کلایزی (۱۹۷۸) بود که تحلیل به شرح زیر انجام گرفت: ۱- در مرحله نخست تمام مصاحبه‌های ضبط‌شده بر روی کاغذ برگردانده شد و تمامی توصیف‌های شرکت‌کننده در پژوهش که به‌صورت مرسوم

پروتکل نامیده می‌شود، به‌دقت و چندین بار مطالعه انجام گرفت تا پس از فهم و تسلط کافی در مصاحبه، همدلی و انس با شرکت‌کننده‌ها پیدا شود. ۲- مرحله «استخراج جمله‌های مهم» که در این مرحله، عبارت‌ها و جمله‌هایی که به پدیده مورد مطالعه مربوط بودند مشخص شدند. ۳- مرحله «فرموله کردن معانی» که در این مرحله تلاش شد به معنای جمله‌های مهم پی برده و با عنوان معانی «منظم شده» یا «کد» شناخته شوند. ۴- مرحله «دسته‌بندی داده‌ها» در این مرحله، مراحل قبل برای هر شرکت‌کننده تکرار شده و انبوه معانی استخراج شده و مرتبط به هم به‌صورت خوشه موضوعات (مضمون یا موضوعات اصلی) سازماندهی شدند.

در این مرحله، مورد بررسی قراردادن اعتبار خوشه‌ها (از راه رجاع به پروتکل اولیه) و توجه به تناقض‌های درون خوشه‌ها و مقایسه آنها از اهمیت برخوردار است. ۵- مرحله «تلفیق نتایج» در قالب یک توصیف جامع از موضوع پژوهش، به این صورت که یک توصیف کامل از نتایج خوشه‌ها (موضوع اصلی پدیده مورد مطالعه) تهیه شدند. ۶- مرحله «توصیف صریح و روشن» از ساختار اصلی پدیده مورد مطالعه که به آن «ساختار ذاتی» پدیده نیز می‌گویند. ۷- مرحله «اعتبارسنجی نهایی یافته‌ها»، از راه مراجعه مجدد به شرکت‌کنندگان و انجام مصاحبه منفرد یا جلسه‌های متعدد پرسش از نظر آنها در مورد یافته‌ها آگاهی به دست آمد (۱۸).

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش با ۳۱ زن، ۱۳ تا ۷۵ ساله ساکن صوفیان و روستاهای اطراف که در کودکی ازدواج کرده اند مصاحبه عمیق انجام شد. میانگین سن ازدواج آنها ۱۲ و بیش‌تر محصل بودند. از نظر وضعیت شغلی ۲۲ نفر معادل (۷۰.۹۶ درصد) از مصاحبه شوندگان محصل بوده و ۹ نفر معادل (۱۹.۳۵ درصد) خانه دار و ۲ نفر معادل (۶.۴۵ درصد) خیاط و یک نفر معلم بودند.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه شوندگان

شماره	اسم	سن زن	تحصیلات	شغل	سن ازدواج	مدت ازدواج	شغل شوهر	شغل پدر
۱	ف.ز.	۱۸	دوازدهم	محصل	۱۲	طلاق گرفته	نانوا	کشاورز
۲	ز.ر.	۱۵	نهم	محصل	۱۴	۱	نانوا	بقال
۳	ا.ش	۱۷	دوازدهم	محصل	۱۴	۴	بقالی	بنگاهی
۴	ز.ن	۱۶	پنجم	خانه دار	۱۲	۴	آزاد	فوت شده
۵	س.س	۱۸	دوازدهم	محصل	۱۴	۴	سلمانی	دامدار

۶	م.و	۱۴	هشتم	محصل	۱۳	۱	کارگر	دامدار
۷	م.ا	۱۴	هشتم	محصل	۱۲	۲	کارگر	کشاورز
۸	م.ف	۱۴	نهم	محصل	۱۳	۱	دفتردار	بازار فرش
۹	م.ا	۱۵	نهم	محصل	۱۳	۲	کارگر	دامدار
۱۰	م.ز	۱۵	نهم	محصل	۹	۶	آزاد	آزاد
۱۱	ن.د	۱۵	نهم	محصل	۱۴	۱	سوپرمارکت	دامدار
۱۲	ف.س	۱۶	نهم	محصل	۱۰	۶	آزاد	کارگر
۱۳	ف.ن	۱۴	هشتم	محصل	۱۰	۴	سوپرمارکت	آزاد
۱۴	ر.خ	۱۵	نهم	محصل	۱۰	۴	آزاد	آزاد
۱۵	م.ر	۱۴	هفتم	محصل	۱۳	۱	کارگر	کشاورز
۱۶	م.ل	۱۳	هفتم	محصل	۹	۴	بیکار	نانوا
۱۷	ل.م	۴۵	دوم	خانه دار	۱۲	۳۳	نقاش	کشاورز
۱۸	س.ن	۵۸	اول ابتدایی	خیاط	۱۲	۴۶	راننده	دامدار
۱۹	ن.ص	۵۲	اول راهنمایی	خانه دار	۱۴	۳۷	کارخانه دار	کشاورز
۲۰	ر.ف	۷۵	دوم	خانه دار	۱۳	۶۲	کشاورز	بنا
۲۱	م.غ	۳۵	پنجم	خانه دار	۱۲	۲۳	مکانیک	آزاد
۲۲	ا.د	۳۷	فوق لیسانس	معلم	۱۵	۲۲	معلم	راننده
۲۳	ن.ا	۵۷	دوم	خانه دار	۱۳	طلاق گرفته	دامدار	کارگر
۲۴	م.ا	۱۵	نهم	محصل	۱۳	۲	سرباز	آزاد
۲۵	و.ص	۱۴	هشتم	محصل	۱۳	۱	راننده	نانوا
۲۶	ن.و	۱۶	دهم	محصل	۱۴	۲	کارگر	دامدار
۲۷	ک.ع	۱۳	هفتم	محصل	۱۳	۲ماه	باسکول	بنگاهی
۲۸	ف.ت	۱۵	نهم	محصل	۱۲	۳	کارگر	آزاد
۲۹	ا.س	۱۴	هشتم	محصل	۱۱	۳	دانشجو	کاسب
۳۰	م.ج	۱۶	دهم	خیاط	۱۱	۵	کشاورز	کشاورز
۳۱	ا.خ	۱۳	هفتم	محصل	۱۲	۱	راننده	آزاد

پیامد ۱: آسیب های اجتماعی ازدواج زودرس
 پیامدهای آسیب های اجتماعی ازدواج زود هنگام به کودک به
 شرح زیر بیان شده است:

جدول ۲. آسیب های ازدواج زودهنگام

مقوله اصلی	زیر مقوله اصلی
آسیب های اجتماعی ازدواج زودرس	دفع آرزوها
	مرحله نمایشی در محاق
	عدم حق تصمیم گیری به مثابه تثبیت تحکم مردانه
	ترک تحصیل
	خشونت کلامی از سوی شوهر
	کودک مادری یا مادری زودرس
	عدم اطلاع از روابط زناشویی
	ترس از طلاق
	عدم بلوغ فکری-اجتماعی

« ازدواج بعد ۲۰ سالگی خوب است چون کودکی آدم تباه می‌شود».

عدم حق تصمیم‌گیری به مثابه تثبیت تحکم مردانه: سیستم مدرسالاری به دنبال نهادینه شدن اطاعت و واگذاری تصمیم‌ها به مرد است و این در وجود زنان از کودکی ثبت شده (۱۹) و گویی برای اطاعت از مرد برای یک عمر تربیت شده است. نداشتن قدرت و عدم استقلال کودک همسران در تمامی مسائل مالی، خانوادگی و اجتماعی بروز می‌یابد؛ از دخالت‌های خانواده همسر در حریم خصوصی گرفته تا تربیت فرزندان و همچنین، حق دخالت در ازدواج آنها را هم ندارند.

س.ن می‌گوید: «دخترهامو شوهرم تصمیم می‌گیره که شوهر بده یا نده! من زیاد قاطی خیلی مسائل نمیشم چون حرف خودشه».

م.غ بیان می‌کند: «مادرشوهرم بچه رو فقط برای شیر دادن و کهنه شو عوض کردن میاره میگه تو نمی‌تونی بچه رو خوب بزرگ کنی».

ا.د می‌گوید: «هروقت پرپود می‌شدم مادرشوهرم غر می‌زد که اینبار هم از بچه خبری نیست!».

ترک تحصیل: بیش‌تر دختران پس از ازدواج ترک تحصیل می‌کنند، بازماندن از تحصیلات پیامد دیگر ازدواج کودکان است؛ ن.ا می‌گوید: «کم‌کم علاقه پیدا کرده بودم داشتم درس می‌خواندم معلم‌ها می‌گفتند تو ازدواج نکن درس‌ات را بخوان که نشد بعد از ازدواج همسرم اجازه نداد».

ا.س می‌گوید: «الان چون ازدواج کرده‌ام شاید به نهم نیایم».

خشونت کلامی از سوی شوهر: یکی دیگر از پیامد

کودک همسری خشونت علیه زنان خشونت کلامی است. خشونت کلامی نوعی کتک کاری است که در مقایسه با کبودی‌های ناشی از ضربه‌های فیزیکی، هیچ مدرکی به جا نمی‌گذارد، اما احتمالاً به همان اندازه دردناک است و بهبود آن نیز زمان بیش‌تری به طول می‌انجامد (۲۰). دختران خشونت کلامی تجربه شده را این‌گونه بیان کردند: «ما بعد از ازدواج رفتیم شهر من ۱۴ سالم بود شوهرم صبح وقتی می‌رفت سرکار در رو قفل می‌کرد نرم بیرون همش بهم شک داشت» (س.ن).

«بعد از ازدواج همسرم هیچ وقت باهام حرف نزد خیلی برام سنگین بود بعد از ازدواج همسرم دست بزن داشت پدرم می‌گفت باید تحمل کنی زود عصبانی می‌شد» (ر.ف)

کودک مادری یا مادری زودرس: نقش مادری بایستی زمانی پژوهشگر بشود که بر اساس نظر مید مرحله نمایشی و

دفن آرزوها: طبق نظریه‌ی رشد روانی-اجتماعی اریکسون رشد ۸ مرحله دارد، مرحله‌ی پنجم، هویت در برابر گم‌گشتی نام دارد که کودک در این دوران به دنبال کشف استقلال است. اگر در این مرحله تشویق و پشتیبانی دریافت کند به حس استقلال و تسلط خواهد رسید و اگر نسبت به این تمایلات و خواسته‌هایش اطمینان کسب نکند، حس اطمینان به خود و آینده را از دست خواهد داد و به نوعی دچار گم‌گشتگی می‌شود. بدین ترتیب دوره‌ی کودکی و نوجوانی ناتمام می‌ماند و کودک با دنیایی از نیازها و انتظارات برآورده نشده به زندگی زناشویی وارد می‌شود (۱۹). بنابراین ازدواج زودرس و پذیرش نقش‌های مادری و همسری، دست‌یابی کودک همسران را به اهداف آینده را با ناکامی مواجه خواهد ساخت.

م.و می‌گوید: «من آرزو داشتم پلیس بشوم... بعد خنده در لبانش جمع شده و با حسرت می‌گوید.. که نشد.»

ن.و این‌گونه بیان می‌کند: «من آرزو داشتم درس بخونم هزار و یک تا آرزو داشتم.»

مرحله نمایشی در محاق: از نظر مید جامعه‌پذیری با آموختن معانی و نمادها در مراحل متفاوت صورت می‌گیرد که دستاورد آن ادراک منسجم تری از «خود» است. او مراحل جامعه‌پذیری را دارای اهمیت خاصی می‌داند در «مرحله نمایشی» کودک نقش آدم‌هایی را که برایش مهم هستند مانند پدر مادر برادر یا خواهر یاد می‌گیرد (۷). مرحله نمایشی برای آماده شدن به مرحله بازی که همانا ایفای نقش در اجتماع است ضرورت دارد که اگر مرحله نمایشی حذف شود و یا کم‌تر پرداخته شود، به یقین فرد در آینده به لحاظ اجتماعی، فرهنگی و ... لطمات جبران ناپذیری خواهد خورد. کودکی از دست رفته به نوعی اشاره به مرحله نمایشی از دست رفته است. این جدایی از دنیای کودکی و به طور ناگهانی ورود به دنیای بزرگسالی و زناشویی یکی از بزرگ‌ترین آسیب‌هایی است که گریبانگیر کودک همسران می‌شود.

این‌گونه کودکی از دست رفته را شرح می‌دهند:

«زود ازدواج کردن خوب نیست چون آدم نه کودکی‌اش را می‌فهمد نه نوجوانی را».

«به نظر من اصلاً خوب نیست که یه دختر را زود شوهر می‌دن باید صبر کنند تا دختر کودکی کند، چشم و گوش دختر باز بشود که بفهمه زندگی چیه چیکار کنه چطوری باید رفتار کنه به حرف کی باید گوش بده».

«نمی‌توانستم بچگی کنم فکر من در خرید اسباب بازی بود فکر همسرم در خرید خانه».

بازی پشت سر گذاشته شوند؛ وقتی مرحله اول حذف می‌شود؛ مادری پخته جای خوددش را به مادری نمایشی می‌دهد که مملو از خصوصیات ناپختگی اجتماعی فرهنگی و ... است. آنها از لحاظ جسمی و روحی آمادگی لازم برای بچه داری را ندارند و با اجبار مجبور به ایفای نقش مادری هستند و وقتی مراحل تکوین خود کامل نمی‌شود؛ بنابراین، نا خودی تکوین می‌یابد که آسیب های آن تا دم ممات با آن فرد قرین و همراه خواهد بود.

کودک مادران این گونه تجربه خود را بیان کردند:

«من تازه الان در مورد نوهام دارم بچه‌داری یاد می‌گیرم، خودت حساب کن دیگه !».

«اوایل که تو خونه مادرشوهرم بودیم اون بیش‌تر از من به بچه‌ام محبت می‌کرد. من بلد نبودم. الان پسرمد مادرشوهرم رو بیش‌تر از من دوست‌داره می‌گه اون بیش‌تر از تو بهم محبت می‌کنه».

«اصلا نمی‌توانستم به بچه خودم محبت کنم با خودم می‌گفتم یعنی با این سن کم این بچه مال منه؟!».

«وقتی هم عصبانی می‌شدم از دست آنها (خانواده همسر) نمی‌تونستم بهشون چیزی بگم، بچه را کتک می‌زدم».

عدم اطلاع از روابط زناشویی: شروع اجباری رابطه جنسی می‌تواند پیامدهای روانی زیادی بر دختران کم سن و سال داشته باشد. زنان شرکت کننده به دلیل سن پایین و عدم آگاهی صحیح از روابط زناشویی، فشارهای روانی زیادی را تجربه کرده‌اند.

« اصلا نمی‌دونستم بچه چیه، بچه‌دار شدن چیه، مامانم گفته بود بچه رو از بازار می‌خرند منم فکر می‌کردم باید از بازار بچه بگیرم» (ل.م).

«من هیچ چیزی از رابطه جنسی نمی‌دونستم پس از اولین رابطه فکر کردم همسرمد بهم تجاوز کرده، می‌خواستم خودکشی کنم» (ر.ف).

ترس از طلاق: نگرش به طلاق در سطح فردی، با توجه به درجه‌های متفاوت درونی‌شدن ارزش‌های اجتماعی صورت می‌گیرد که تحت‌تأثیر عواملی همچون سنت، قومیت، جنسیت

و... قرار دارد. ناپسندی و قبح شدید پدیده طلاق، برخاسته از فرهنگ و باورهای سنتی است که در آن ها طلاق به منزله بی‌آبرویی خانوادگی و قومی در نظر گرفته می‌شود (۲۱).

وقتی یک دختر بچه نمی‌تواند مشکلات زندگی زناشویی را تحمل کند، نخستین راه حلی که به ذهنش می‌رسد طلاقه! ولی در جامعه سنتی روستا طلاق گرفتن یعنی طرد شدن.

«تا حالا به طلاق فکر نکرده‌ام چون در روستا می‌گویند دختر حتما یک عیبی داشت و عار می‌داند» (م.ج).

«از طلاق می‌ترسیدم. از اینکه آواره باشم. از حرف مردم، نمی‌خواستم مثل کلاه قرمز به سر این و آن باشم» (ن.ص).

عدم بلوغ فکری-اجتماعی: عدم بلوغ فکری-اجتماعی از دیگر پیامدهای کودک همسری است که بر اساس نظریه رشدی، نوجوان ۱۲ تا ۱۸ ساله هنوز مهارت‌های زندگی را کسب نکرده است تا بر اساس واقعیت‌ها توانایی استدلال داشته باشد و رفتار واقع بینانه از خود نشان دهد. «احساس می‌کنم ازدواج برایم زود بود چون وقتی کوچک هستی بعضی چیزها را نمی‌دانی مثلاً به تازگی فهمیدم چگونه با نامزد رفتار کنم تا ناراحت نشود».

ر.ف از ناپختگی اجتماعی زودرس که تجربه کرده بود گفت: «یکبار رفتم خونه مادرشوهرم دیدم خمیر درست می‌کند تا نان بپزد من رفتم نشستم سرچاهی پاهامو آویزون کردم پایین ... دیدم همه می‌گن بین عروس فلانی مثل بچه‌ها پاهاش رو آویزون کرده نشسته. من هنوز بچه بودم رفتارمون نمی‌دونستم چی درسته چی بده».

عدم درک متقابل: که با ازدواج زودرس مصاحبه شونده‌ها بیان می‌کردند: « من هیچ وقت نتونستم حرفم را با همسرمد برسونم» (ن.ا).

«هیچ وقت همسرمد منو درک نکرد، هیچ وقت پای دردو دلم نشست» (ر.ف).

پیامدهای جسمی

پیامدهای آسیب زننده به جسم کودک در اثر ازدواج زود هنگام عبارت است از:

جدول ۳. پیامدهای جسمی

مقوله اصلی	زیر مقوله اصلی
پیامدهای جسمی	خشونت ثالث
	خشونت در رابطه جنسی: افتخاربودن ناافتخاری
	آسیب در دستگاه تناسلی

خشونت ثالث: خشونت ثالث خشونتی است که از طرف فرد سومی صورت پذیرد. فرد سوم در بین مصاحبه شوندگان خانواده همسر می باشد. «شبها موهام رو می کشیدند تا بیدار شم و به بچه شیر بدم شیر دادن به بچه رو بلد نبودم من خودم بچه بودم وقتی بچه گریه می کرد کتکم می زدند تا بیدار شم بهش شیر بدم.»

خشونت در رابطه جنسی: افتخاربودن ناافتخاری: رابطه جنسی باید به دور از اجبار، تهدید و خشونت صورت گیرد. ازدواج زودهنگام از این منظر نوعی سوءاستفاده جنسی و بهره کشی جنسی است. سن کم، فقدان آموزش صحیح و ناآگاهی از حقوق جنسی، کودک همسران را بیش تر در معرض روابط جنسی اجباری خشونت آمیز قرار می دهد (۱۱).

م.غ می گوید: «شب عروسی سخت و وحشتناکی داشتم شوهرم مست بود و من همش ۱۲ سالم بود. شب عروسی بخاطر نزدیکی خشن خونریزی زیاد داشتم و بیهوش شدم مرا به بیمارستان بردند. خانواده همسر از این اتفاق با افتخار یاد می کنند!!».

«هر شب و هر شب وقتی اون می آمد کتکه رو می زد. می گفتند باید حتما با این بخوابی. هیچ راهی هم نداره، شوهرت شده که بری باهش بخوابی، الکی برات خرج نکرده، هزینه نکرده» (ن.۱)

آسیب در دستگاه تناسلی: به نظر می رسد اولین آسیبی که غالبا پس از انعقاد نکاح متوجه کودک می شود، آسیب حاصل از برقراری رابطه جنسی است. زیرا دستگاه تناسلی او هنوز به رشد کافی نرسیده است. از طرفی تکامل رشد اندام های بیرونی و درونی مثل پهن شدن لگن، رشد کافی رحم، مهبل و اعضای تناسلی معمولا در سن ۱۸ سالگی اتفاق می افتد (۲۲).

«در ۱۲ سالگی زایمان کردم، به دلیل زایمان سخت یادم هست که پزشکان در اتاق عمل به وضعیت جسمانی کوچکم متاثر بودند چون لگن جهت زایمان طبیعی رشد نکرده بود این عامل باعث پارگی در دستگاه تناسلی شد که چندین بخیه زدند» (ن.ص)

پیامد ۳: پیامدهای روانی و عاطفی

جدول ۴. پیامدهای روانی و عاطفی

مقوله اصلی	زیر مقوله اصلی
پیامدهای عاطفی و روانی	ناامیدی از آینده خود
	یا لبتنی های زنانه، ای کاش ای دده منی تز ورمزدین
	بو کُل قالان دیبر (بی پناه)
	تجربه موقعیت های سخت
	تنش روحی-عصبی

نتوانسته بود به پدرش بگوید. «شب ها همیشه وقتی تنها بودم و همسرم پیش مادرش بود، گریه می کردم. به نور چراغ خانه پدرم که در همسایگی ما بود نگاه می کردم و می گفتم کاش من هم پیش آنها بودم بعد زمزمه می کند ای کاش ای دده منی تز ورمزدین».

بو کُل قالان دیبر^۳ (احساس بی پناهی): احساس بی پناهی یکی دیگر از پیامدهای ازدواج زودهنگام است. ل.م می گوید: «نامزد مرا دوست نداشتم وقتی او به خانه مان می آمد فرار می کردم تا نبینمش! بعد رفتنش همیشه با مادرم دعوا مرافه داشتیم. مادرم می گفت چرا نیامدی!! مادرم مرا درک نمی کرد، همیشه آرزو می کردم یک جایی باشد بمانم تا نامزد و خانه ای

ناامیدی از آینده خود: دختران از آینده خود ناامید بودند. «دوستم یکسال از من بزرگ تر است در ۹ سالگی ازدواج کرده یک بچه دارد و اذیت می شود من همش وقتی او را ببینم فکر می کنم آخر عاقبتم یکی مثل اوست».

یا لبتنی های زنانه^۱، ای کاش ای دده منی تز ورمزدین^۲: یا لبتنی های زنانه که همه زنان حداقل یکبار در جامعه مردسالار به زبان آورده اند، یا به عبارتی همان ای کاش هایی است که نمی توان کاری کرد؛ عقده های سخت ویرانگر و شکوه های جانسوز دختری است که در قالب آه و ناله از پدرش می کند... در خلال مصاحبه و بازگو کردن تجارب زیسته از کودک همسران، (ن.ص) واگویه ایی زیر لب بیان می کند که هیچ وقت

۳ ترجمه: این بوته ماندنی نیست!

^۱ ای کاش های زنانه

^۲ پدر کاش مرا زودهنگام به کسی نمی دادی (زود ازدواج نمی کردم)

تنش روحی (عصبی): اد می گوید: «به نظر خودم الان که اعصابم خراب است همه اش برمی گردد به دوران کودکی که ازدواج زود هنگام ای داشته ام». زن می گوید: «هر مسئله ای در زندگی پیش می آید، زود تمومش می کنم ادامه نمی دهم اعصابم نمی کشه».

راهبردها

واکنش و راهبرد یا استراتژی مقابله با مشکلات کودک همسری که زنان و دختران مصاحبه شده به آنها اشاره کردند:

که هیچ کس مرا نمی فهمد را نبینم! به زمین کشاورزی برای کمک به پدرم می رفتم آنجا یک علف هرز بزرگی که سایه انداخته بود داشتیم. می نشستیم زیر سایه علف می گفتیم: خدایا چی میشه منو به خانه نبرد من بمانم زیر این علف هرز؛ ولی باز بچه بودم عقلم به این نمی رسید که آن علف های هرز هم ماندنی نیست و در پاییز و زمستان خشک خواهد شد. بو گل (بوته) قالان دبیر. من از سر ناچاری به اطراف علف هرز پناه برده بودم! «.

تجربه موقعیت های سخت: (ف.ز) از تجربه موقعیت های سخت و تنش روحی (عصبی) چنین می گویند: «گاهی فکر می کنم من چطور در سن ۱۲ سالگی آن موقعیت های بد را توانستم سپری کنم به نظرم خیلی دوران سختی بود».

جدول ۵. راهبردها

راهبردها
دوست نداشتن نامزد انتخاب شده: عدم همراهی با شوهر
اعتقاد به سرنوشت
انتقام انتخاب های گرفته شده
نفرت از مادر
طلاق و کشیده شدن به رابطه ناسالم
حذف خود

م.ج می گوید: «سرنوشت من این طور نوشته شده بود همیشه مادرم می گه "بالا سنین آنیوین یازیسی بودی"»^۱
انتقام انتخاب های گرفته شده: در مصاحبه انجام شده شد دختران به روابط خارج از ازدواج اشاره ای کردند. هدف از این روابط دو چیز است هم می خواهند نیاز عاطفی و جنسی را برطرف کنند و هم می خواهند یک دهن کجی به خانواده هاشون کرده باشند که این اجازه را ندادند تا همسرشان را خودشان انتخاب کنند.

«خانواده های ما به اجبار ما رو مجبور به ازدواج کردند ما دوست داریم آنطور که می خواهیم زندگی کنیم. طلاق نمی گیریم، ولی آبروشون رو می بریم» (ک.ع).
 (ف.ت) می گوید «الان در روستا می بی متاهل، مردای متاهل با هم رابطه دارن همشون بخاطر این تلگرام و واتساپ است که خونه خراب شدن».

نفرت از مادر: مادر به سبب هم جنس بودن با دختران شان، آنها این انتظار را دارند که بیش تر هوای شان را داشته باشند، ولی مادر به سبب اطاعت از پدر و تحت امر بودگی و آن عادت واره موجود،

عدم همراهی با شوهر: از راهبردهای کودک همسران به دلیل عدم انتخاب همسر توسط دختر و اجبار به ازدواج، فرد انتخاب شده توسط والدین مورد پسند دختر نبوده و با چالش هایی در نامزدی و بعد از ازدواج روبه رو بودند.

ل.م می گوید: «نامزد من از این در می آمد من از آن در می رفتم بیرون. خوردنی می آورد ولی من فرار می کردم. یک بار از پنجره خودمو پرت کردم بیرون که دستم شکست. همسرم همیشه شکایت می کرد به مادرم که چرا دخترم فرار می کند؟!».

اعتقاد به سرنوشت و عدم توان مقابله با سرنوشت: یکی از دلایلی است که کودک همسران وضعیت موجود را تحمل کرده و عکس العملی برای تغییر وضعیت انجام نمی دهند. از عواملی که بر اعتقاد به تقدیرگرایی تاثیرگذار است، می توان به ساخت سنتی و مقتدرانه خانواده (۲۳) احساس بی عدالتی و زندگی همراه ظلم و تبعیض را شامل شود (۲۴). سرنوشتی که طبیعی، بدیهی و غیر قابل تغییر فرض می شود.
 م.ا می گوید: «چیکار کنم چاره ای نیست سرنوشت منو اینجوری درست کرده خدا» (س.س).

^۱ فرزندم پیشونی نوشت (سرنوشت) تو اینه

با دختران‌شان همراهی و حمایت نکرده و احساس نفرت را در وجود دختران به وجود می‌آورند. «از دست همه ناراحتم بیش‌تر از دست مادرم، مادرم به مدیرم قول داده بعد عروسی برم مدرسه، ولی من می‌فهمم که دروغ می‌گوید» (ا.خ).

«مهم‌ترین عاملی که در روستا دختران رو زود هنگام شوهر می‌دن مادرها هستند که می‌ترسند ما بترشیم» (ف.م).

طلاق و کشیده شدن به رابطه ناسالم: طلاق‌های زود هنگام در ازدواج‌های زود هنگام از دیگر استراتژی‌های انتخاب شده توسط کودک همسران است که برای پر کردن خلاء عاطفی بعد طلاق به رابطه ناسالم کشیده می‌شوند.

(ف.ز) می‌گوید: «بعد طلاق که آدم خانه پدرم، خانواده باهام بد رفتاری می‌کردند، گاهی می‌رفتم خرید سر محلمون یه مردی بود لبنیات می‌فروخت خیلی مرد مهریونی بود گاهی باهاش دردو دل میکردم که یهو دیدم تو یک رابطه عاطفی با اون هستم». پس از طلاق از یک طرف ترک تحصیل کرده موقع ازدواج، کم سواد است و مهارت لازم را برای یک شغل خاصی ندارد، بیرون هم پیشنهاد‌های ناسالم داده می‌شود و این فرد چون نیازهای مادی و عاطفی داره میاد با یک مرد زن دار وارد رابطه می‌شود.

یا با یک فرد که حداقل ۳۰ یا ۴۰ سال ازش بزرگ‌تره و این طرد شدگی از طرف خانواده و جامعه باعث می‌شه که به مرور زمان افسرده تر بشود و احتمال این که این فرد اقدام به خودکشی کنه بیش‌تره.

دختری که زیر ۱۵ سالگی ازدواج می‌کند؛ همین فرد در سن پایین مادر می‌شود و ۲۶ سالگی دخترش رو هم شوهر می‌دهد از یک طرف این احتمال است که با دامادش همسن باشند!

«در مواقع زیادی وجود داره که که مادرزن با دومادش وارد رابطه عاطفی شده است!!» (ا.د).

حذف خود: دکتر علی شریعتی در کتاب "زن" یکی از دلایل خودکشی را تنهایی می‌داند (۲۵). تنهایی را بزرگ‌ترین فاجعه قرن تعریف می‌کند. اگر چه وی تنهایی را از بعد استقلالیت و عدم وابستگی غربی‌ها به خانواده و خویشاوندان تعریف کرده است، ولی می‌توان آن را به نحو دیگری نیز تعبیر نمود. زمانیکه زنان و دختران احساس می‌کنند دیگر حمایت و همراهی خانواده و جامعه را با خود ندارند در حقیقت خود را تنها می‌بینند. بدون شک زمانی که زن خود را در جزیره ای تنهایی خویش ببیند دست به خودکشی می‌زند (۲۴).

آخرین راهکار کودک همسران برای فرار از زندگی ای که خودشان انتخاب نکرده اند؛ فکر خودکشی است که خودشان را بکشند و خلاص بشوند.

«یکروز که از زندگی‌ام سیر شده بودم، از کتک‌ها و بی‌محلی‌هایی که شوهرم می‌کرد و همش حرف مادرش مهم بود و بارها بخاطرش کتکم زده بود، خواستم خودکشی کنم، ولی چشم‌های دختر ۷ ماهه ام نداشت به این فکر کردم من بمیرم میفته دست اینا (خانواده همسر)» (ن.ص).

«کار و مسئولیت تو خونه که با مادرشوهرم زندگی می‌کردیم زیاد بود حسرت این رو داشتم که صبح کمی دیرتر از خواب پاشم من بچه بودم گاهی شب به این فکر میکردم برم زیرزمین سم موش بخورم خودمو خلاص کنم» (س.ر).

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش در پی فهم پیامدهای جسمی و روانی کودک همسری و راهبردهای اتخاذی از سوی کودک همسران بود. جهت دستیابی به هدف مذکور از روش پژوهش کیفی بهره جسته و با استفاده از تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته از ۳۱ نفر مشارکت کنندگان مصاحبه صورت گرفت. پیامدهای ازدواج زودرس را با توجه به مصاحبه‌های صورت گرفته می‌توان به سه گروه پیامدهای اجتماعی، جسمی، روانی و عاطفی تقسیم کرد.

پیامدهای اجتماعی در قالب آسیب، شامل دفن آرزوها، ازدواج زودرس و پذیرش نقش‌های مادری و همسری در نوجوانی، با به حاشیه راندن بخشی از خود، رؤیاهای، اهداف و خواسته‌های درونی فرد همراه است. طبق نظریه رشد روانی-اجتماعی اریکسون، مرحله پنجم رشد هویت در برابر گم‌گشتگی است، در این مرحله نوجوان به دنبال کشف استقلال است، در این مرحله باید حمایت لازم جهت رفع نیاز و رسیدن به خواسته‌ها صورت گیرد، پیامد دیگر آسیب‌های اجتماعی، مرحله نمایشی در محاق است. طبق نظر مید مرحله نمایشی سرآغاز ورود به جامعه پذیری است که با حذف این مرحله و جدا شدن از دنیای کودکی و به طور ناگهانی ورود به دنیای بزرگسالی و زناشویی یکی از بزرگترین آسیب‌هایی است که گریبانگیر کودک همسران می‌شود. عدم حق تصمیم‌گیری به مثابه تثبیت تحکم مردانه یکی دیگر از پیامدهای اجتماعی است که اراده تصمیم‌گیری از کودک همسران گرفته می‌شود. بر اساس نظریه عادت واره از بورديو در حاشیه ماندن و عدم بیان عقاید در وجود زنان نهادینه شده و هیچ حقی را در خانواده برای بیان نظرات خودشان نمی‌بینند. ترک تحصیل، خشونت کلامی از سوی شوهر، کودک مادر یا مادری زودرس، که بر اساس نظریه مید مادری پخته جای خود را به مادری نمایشی می‌دهد، عدم اطلاع از روابط زناشویی، ترس از طلاق، عدم بلوغ فکری-اجتماعی (ناپختگی زودرس) و عدم درک متقابل از پیامدهای دیگر ازدواج زودرس می‌باشد.

می‌شود را نخواهد داشت. سرمایه‌گذاری در پیشرفت دختران، توسعه دارایی‌های اجتماعی و اقتصادی آنها، ایجاد امکان دسترسی آنها به خدمات آموزشی و بهداشتی و تضمین به تعویق انداختن ازدواج آنها تا زمانی که آمادگی لازم را دارا باشند همگی به معنای کرامت بیشتر برای زنان است که به داشتن خانواده‌هایی سالم‌تر و عدالت و برابری بیشتر می‌انجامد که این به نوبه خود به جامعه‌ای قوی‌تر و اقتصادی پر جوش و جنب‌تر ختم می‌شود.

کلام پایانی اینکه جامعه‌پذیری در دوران کودکی، نوجوانی و جوانی بسیار مهم است و اگر مراحل آن به درستی طی نشود، پیامدهای نامطلوبی بر جای می‌گذارد که اصلاح و یا تحفیف آن نه اینکه نشدنی بلکه بسیار سخت می‌نماید؛ بنابراین، شایسته است در سطوح گوناگون خرد، میانه و کلان از ساختار گرفته تا خانواده‌ها، آموزش‌های لازم داده شود؛ بستر توسعه هم از جمیع جهات در گام اول از خانواده شروع می‌شود؛ اگر در خانواده جامعه‌پذیری ناسالمی رخ دهد، توسعه نامتوازن در کلیه سطوح فردی و اجتماعی گریز ناپذیر خواهد بود. اصولاً سرچشمه تبعیض‌ها هم، مورد یاد شده است؛ بویژه تبعیض‌های تک‌ساختی (تبعیض علیه دختران) که در پژوهش حاضر نمود خاصی داشته است.

ملاحظات اخلاقی

پژوهشگران به همه پاسخگویان اطمینان دادند که اطلاعات شخصی آنها محرمانه خواهد بود.

حامی مالی

همه منابع مالی و هزینه‌های پژوهش و انتشار مقاله توسط نویسندگان پرداخت شده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته شده از پایان نامه کارشناسی ارشد است، نویسنده اول استاد راهنما، نویسنده دوم استاد مشاور و نویسنده سوم دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز می‌باشد.

تعارض منافع

این نوشتار برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان "فهم تجربه زیسته کودک همسری در بین دانش‌آموزان دختر بخش صوفیان" (گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه تبریز-ایران) است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

پیامدهای جسمی نوع دیگر پیامدهای زودرس از مصاحبه‌ها مشخص شد که شامل خشونت ثالث که این خشونت بیش‌تر از طرف خانواده شوهر انجام می‌شد، خشونت در رابطه جنسی: ناافتخاری افتخار، آسیب در دستگاه تناسلی.

پیامدهای روانی و عاطفی کودک همسری شامل حذف خود، ناامیدی از آینده خود، بی‌پناهی، تجربه موقعیت‌های سخت، تنش روحی-عصبی.

پیامدهای ازدواج زودرس که از مصاحبه‌ها استخراج شده است می‌تواند با پیامد پژوهش‌های زیر همخوانی داشته باشد:

لطفی یافته‌ها نشان داده ازدواج زودرس پیامدهایی زایمان سخت و طولانی، انزوای اجتماعی، افسردگی، خودکشی و همسرکشی دارد. کامیل احمدی پیامدهای کودک همسری را اینگونه بیان کرد: خشونت، طلاق و ترک تحصیل، عدم رضایت از ازدواج، مشکلات سلامت روان، مشکلات حین زایمان مثل درد شدید و زخم پارگی می‌باشد. خضری و دیگران پیامدهای منفی ازدواج زود هنگام همچون ترک تحصیل، بارداری ناخواسته، طلاق و بیوگی و اقدام به خودکشی را به همراه داشته است (۱۴). دپلی گودا نشان داد زنانی که در اوایل نوجوانی یا کودکی ازدواج کرده‌اند، در مقایسه با زنانی که در اواسط نوجوانی ازدواج کرده‌اند، تمایل بیش‌تری به بیش‌تر پیامدهای منفی نشان می‌دهند (۱۵). آیوشی ماهاجان پیامدهای کودک همسری همچون خشونت خانگی، عروس‌های کودک اغلب علائم و نشانه‌های سوء استفاده جنسی و استرس، احساس ناامیدی، درماندگی و افسردگی شدید را نشان می‌دهند (۱۶).

از استراتژی‌های به کار رفته که در مصاحبه توسط کودک همسران اشاره شد می‌توان به عدم همراهی با شوهر، اعتقاد به سرنوشت که نشأت گرفته از سبک فرزند پروری مستبدانه است، زنانی که اطاعت بی‌چون و چرا از مردان در ذهن آنان نهادینه شده گونه‌ای از شخصیت پیدا می‌کنند که از اندیشه، تفکر، تعقل پرهیز می‌کنند و به تعیین کننده‌های اسرار آمیز برای سرنوشت خود توسل می‌جویند، انتقام انتخاب‌های گرفته شده، نفرت از مادر، طلاق و کشیده شدن به رابطه ناسالم و حذف خود اشاره کرد. که این راهبردهای اتخاذ شده از سر ناچاری بوده است و نه تنها مشکل آنها را حل نکرده بلکه بر مشکلاتشان افزوده است. راهبردهایی که اتخاذ شده از سر ناچاری برای فرار از آن فضای مسموم صورت گرفته است ولی بدون تحصیل، بدون مهارت، بدون قدرت ایستادن روی پاهای خویش؛ فقط با دنیایی از حسرت‌ها.

در دراز مدت هیچ جامعه‌ای استطاعت از دست دادن فرصت‌ها، اتلاف استعدادها و یا استثماری را که ازدواج کودکان موجب

References

- 1-<https://www.unicef.org/>. Available from: 2014; <https://www.unicef.org/>
- 2- Abbaszadeh M, Reflection on validity and reliability in qualitative research. Applied Sociology, 2012, 23(1): p. 19-34.
- 3- Registration T.C. Available from: 2022, <https://www.sabteahval.ir/>
- 4- Mehr. Available from: <https://www.mehrnews.com/news/5431257/%D8%B4%D9%86%D8%A7%D8%B3%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%DB%B5%DB%B8-%D9%81%D9%82%D8%B1%D9%87-%D8%A7%D8%B2%D8%AF%D9%88%D8%A7%D8%AC-%DA%A9%D9%88%D8%AF%DA%A9-%D9%87%D9%85%D8%B3%D8%B1%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%B4%D9%87%D8%B1%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D8%B4%D8%A8%D8%B3%D8%AA%D8%B1>
- 5- jahangiri M, the meaninglessness of the American dream in the two plays Little Alice and The Death of Bessie Smith from the works of Edward Albee based on the theory of George Herbert Mead. Theater, 2019. 75(32): p. 31-56.
- 6- Mead GH. Mind self, and society. 1934, Vol. 111. University of Chicago press Chicago.
- 7- Hominfer, Evolution of gender socialization. Women in development and politics, 2003. 7(1): p. 89-114.
- 8- askarindoshan A, Rohani Gargchian, Studying the patriarchal foundations of early marriage among Afghan immigrant women living in Yazd. Iranian Journal of Social Studies, 2019. 13(4 (The second special letter of Yazd)): p. 78-110.
- 9- Bourdieu P. Theory of action. 2018, 7: Naqsh and Nagar, Philosophy. 344.
- 10- Niazi M, Shafai Moghadam E. Investigating factors affecting the rate of women's fatalism. Society for Cultural Studies, 2014. 5(1): p. 123-147.
- 11- Rajabi M, Esfandiar G, Qayyomi Lari A. The lived experience of women in early marriage: the study of Gerash city. Shiraz University, Faculty of Economics, Management and Social Sciences, 2020: p. 42-44.
- 12- Lotfi R. Health consequences of early marriage in women. Women and Health. 2010.
- 13- Ahmadi K. Examining the prevalence of child marriage and divorce in Iran. Human Sciences Research Journal, 2017(Period New, No1): p. 125-140
- 14- Khazari B, Parveen S. Lost childhood and the experience of violence as a face of life: a study of early marriages of women in Bahar city. Research Journal of Social Work, 2019. 6(21): p. 173-214.
- 15- Godha D, D.R. Hotchkiss, A.J. Gage, Association between child marriage and reproductive health outcomes and service utilization: a multi-country study from South Asia. Journal of Adolescent Health, 2013. 52(5): p. 552-558.
- 16- Mahajan A. Child Marriage and its Impacts, Consequences and Effects on the Girl Child, 2020.
- 17- Elnakib S, et al, Investigating incidence, correlates, and consequences of child marriage among Syrian refugees residing in the south of Lebanon: a cross-sectional study. Journal of Adolescent Health, 2022. 70(3): p. S64-S71.
- 18- abedi H. Application of phenomenological method in clinical sciences. Strategy Quarterly, 2009: p. 207-224.
- 19- Eftekharzadeh S. The lived experience of women in early marriage. Social work research paper, 2015. 3(2): p. 109-156.
- 20- Sohrabzadeh M, Mansourian Ravandi. Women's life experience of verbal violence in the family (case study: Kashan women). Women in Culture and Art, 2017. 9(2): p. 245-264.
- 21- Askarindoshan A, Rohani, Gargchian. Studying the patriarchal foundations of early marriage among Afghan immigrant women living in Yazd. Iranian Journal of Social Studies, 2019. 13(4 (The second special issue of Yazd)): p. 78-110.
- 22- Saberi F. Prevention of risky behavior in teenagers and young adults: Puberty. 9789642180370. 2010, shahid hossein fahmideh.

23- Acevedo G A. Islamic fatalism and the clash of civilizations: An appraisal of a contentious and dubious theory. Social Forces, 2008. 86(4): p. 1711-1752.

24- Zaehner R C. Zurvan: a Zoroastrian dilemma. 1972: Biblo & Tannen Publishers.

25- shariati, a., Female. 2016: Dr. Ali Shariati Cultural Foundation Institute. 100.

